

บทนำ

หลายประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีผลให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้สังคมโลกมีการใช้ทรัพยากรเกินความพอดี การเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลส่งผลให้ทั่วโลกรวมทั้งประเทศไทย หลายฝ่ายจึงหันสนใจหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการดำเนินการบนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างองค์รวม ให้มีความสมดุลอย่างรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนา คำนึงถึงความเป็นองค์รวมในเชิงบูรณาการ โดยพิจารณาผลเชื่อมโยงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลายบนความแตกต่างทางด้านเศรษฐกิจที่ต้องคำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง ด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ที่ต้องให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของผู้เกี่ยวข้องอย่างสอดคล้องกับบริบททางสังคม โดยจะไม่ส่งผลเสียต่อการพัฒนาในอนาคต และเป็นที่ยอมรับกันว่าการศึกษากลายเป็นกลไกที่สำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2551) การจัดการศึกษาให้พัฒนาได้อย่างยั่งยืนเป็นหน้าที่สำคัญของสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาแก่ประชาชนโดยตรงและเป็นหน่วยงานหลักของระบบการศึกษา โดยมุ่งพัฒนาการศึกษาให้ผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ที่มีคุณภาพ และศักยภาพในการพัฒนาตนเองเสริมสร้างสังคมคุณธรรม พัฒนาสังคมฐานความรู้และยั่งยืนทั่วโลก บนพื้นฐานของความเป็นไทยให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืน แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development-ESD) ต้องคำนึงถึงหลายองค์ประกอบหรือมิติต่างๆ ให้รอบด้าน และยังคงต้องคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

มิติที่ควรคำนึงในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1. **มิติทางเศรษฐกิจ** การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและการสร้างเอกลักษณ์ที่มีคุณภาพจะเป็นแนวทางสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสถานศึกษา ทำให้เป็นที่ยอมรับและมั่นใจของผู้รับบริการ โดยสถานศึกษาต้องทุ่มเทใส่ใจในทุกรายละเอียดของกิจกรรมที่ดำเนินการ และต้องคำนึงถึงเป้าหมายของแต่ละกิจกรรม เพื่อให้สามารถควบคุมค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุน ตลอดจนสามารถสร้างเอกลักษณ์อย่างมีคุณภาพ ซึ่งหมายถึงผลผลิตคือผู้เรียนมีคุณลักษณะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของทุกฝ่าย สามารถบรรลุเป้าหมายสำคัญในการส่งมอบผลผลิตถึงมือผู้รับบริการทางการศึกษาด้วยความพึงพอใจ อันจะนำไปสู่การรักษาฐานผู้รับบริการทางการศึกษากลุ่มเดิม และแนะนำกลุ่มใหม่เข้ามาสู่ บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกฝ่ายต้องร่วมกันหาแนวทางที่จะใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสร้างจุดขายหรือเอกลักษณ์เพื่อทำให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการขับเคลื่อนทุกภารกิจของสถานศึกษา ต้องใช้ภาวะ

ผู้นำในการพัฒนางานให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำนวัตกรรม เทคโนโลยี มาใช้เพื่อการพัฒนาของสถานศึกษาให้เกิดความแตกต่างโดยใช้ต้นทุนที่ต่ำ รวมทั้งอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา กล่าวคือ สถานศึกษาจะสามารถสร้างความแตกต่างภายใต้การควบคุมต้นทุนอย่างประหยัดที่สุดหรือสร้างประสิทธิภาพได้ก็ต่อเมื่อสถานศึกษามีอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่เพียงพอ สอดคล้องกับการใช้งาน อีกทั้งการเน้นเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากร โดยผู้บริหารต้องควบคุมดูแลการใช้อาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เน้นการใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อทำให้อาคารสถานที่ต่อหน่วยการผลิตลดลง อันจะนำไปสู่ความได้เปรียบทั้งด้านความแตกต่าง และด้านต้นทุนส่งผลให้สถานศึกษาสามารถอยู่รอดได้อย่างมั่นคงในโลกเป็นการนำแนวคิดประสิทธิภาพทางธุรกิจสู่สถานศึกษาได้สำเร็จ (McNergney and Herbert, 1998, p.43) ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพมุ่งมั่น อุทิศตนเพื่อการพัฒนา ผู้เรียนและโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านการครองตน ครองคน และครองงาน มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในการบริหารการศึกษา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และมีวิสัยทัศน์ สามารถพัฒนาตนเอง และโรงเรียนให้ก้าวหน้าทันต่อสถานการณ์ ตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ รวดเร็ว และแม่นยำ เมตตากรุณา และเอื้ออาทรต่อเพื่อนร่วมงาน สามารถสื่อสารกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างทีมงานที่มุ่งมั่นและมีประสิทธิภาพการทำงาน สามารถพัฒนาครูให้มีจิตวิญญาณความเป็นครู และคำนึงถึงผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถจัดองค์กรโครงสร้างการบริหารที่มีความคล่องตัว และเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน (Anclio, 2002)

ส่วนบุคคลที่จะทำให้ผลผลิตหรือผู้เรียนไปสู่เป้าหมายได้สำเร็จอีกฝ่ายหนึ่งคือครู ครูถือว่าเป็นบุคคลสำคัญมากในระบบการศึกษา เป็นผู้มีบทบาทในการแปลงหลักสูตรสู่การปฏิบัติจริงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน โรงเรียนที่มีหลักสูตรที่ดีพร้อม ควรกำหนดภารกิจ และบทบาทให้ครูอย่างเหมาะสม ได้แก่ การให้ครูทำงานตามความสามารถ และความถนัด ทำงานตามภารกิจหลักของโรงเรียน คือ งานสอน และอบรมนักเรียน สนับสนุนและส่งเสริมให้กำลังใจแก่ครู ส่งเสริมให้ครูใช้วิธีการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดสวัสดิการให้แก่ครูอย่างเหมาะสม เมื่อครูได้ปฏิบัติงานตามภารกิจ ความสามารถ ความถนัดจะส่งผลให้ได้พัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ สามารถตอบสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเกิดความพึงพอใจ อันเป็นการรักษาความสามารถ ในการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

2. มิติทางสังคม การจัดการศึกษาของสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญต่อความมุ่งมั่นและความต้องการของผู้รับบริการทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนและผู้ปกครอง การกำหนดจุดมุ่งหมายในการพัฒนาของสถานศึกษาก็เพื่อให้สามารถจัดบริการทางการศึกษาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เกี่ยวข้องได้อย่างมีคุณภาพ ทุกด้าน ตามความพร้อมของทรัพยากรและศักยภาพที่มี ตลอดจนจนความเป็นไปได้ของแต่ละโรงเรียน จนเป็นที่พึงพอใจมีภาพลักษณ์ที่ดีได้รับการยอมรับเป็นที่ชื่นชมของผู้เรียน ผู้ปกครอง ครูอบคาว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่ความไว้วางใจในการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติทางสังคม สถานศึกษาควรจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการทางการศึกษาจะส่งผลต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในระดับมาก เนื่องจากการจัดการแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างข้อตกลงผูกพันระหว่างผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้บริหารสถานศึกษาที่ตกลงจะทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไข ปัญหา และจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายที่วางไว้ ดังแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสถานศึกษาตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2545-2549 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)

พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ที่เน้นให้ทุกสถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพได้มาตรฐาน สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้บรรลุเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ตลอดจนมุ่งพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงประสงค์ มีความเข้มแข็งและมีคุณภาพ โดยต้องมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น จัดการศึกษาในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย จัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ที่มีความยืดหยุ่นและสมบูรณ์ทั้งในด้านความถูกต้องและความเหมาะสมของเนื้อหาสาระ จัดบรรยากาศการเรียนรู้ ใช้สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ดำเนินการบริหารงานบุคคลที่สอดคล้องกับนโยบาย กฎ ระเบียบ มีการพัฒนา และจัดระบบการประเมิน คุณภาพภายในของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดระบบการประกันคุณภาพภายใน ให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาคุณภาพให้เป็นที่ไปตามมาตรฐานการศึกษา จัดทำแผนบริหารงบประมาณของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษา สนับสนุนให้ผู้ปกครอง ชุมชน ภูมิปัญญา และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งประโยชน์แก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ต้องมีภาวะผู้นำ มีความรู้ความสามารถ ในการบริหารการจัดการระบบคุณภาพ มีการควบคุมคุณภาพ มีการทำงานเป็นมาตรฐาน มีการทำงานเป็นทีม ทุกคนมีส่วนร่วม สามารถพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีระบบสร้างขวัญกำลังใจ มีระบบสารสนเทศ การทบทวนคุณภาพของโรงเรียนและคุณภาพการสอน เพื่อปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และมีระบบการรายงานต่อผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานระดับสูง ครูต้องจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนเรียนอย่างมีความสุข มีประสบการณ์ตรงกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และชุมชน จัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้า จูงใจ เสริมแรง ให้นักเรียนรักการเรียนรู้ สามารถเรียนรู้ด้วย ตนเอง ตลอดเวลา มีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากกลุ่มเพื่อปรับปรุงตนเองและ ยอมรับผู้อื่นได้ให้นักเรียนสร้างสรรค์ สิ่งสมประสบการณ์และองค์ความรู้ด้วยตนเอง ให้พัฒนากระบวนการคิดไปสู่ระดับสูง หากทุกส่วนในสังคมมีความสมดุลก็จะทำให้มีความอย่างยั่งยืน

3. มิติทางสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมของการจัดการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร นั่นคือผู้บริหารสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยจัดการศึกษาให้สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับชุมชนและระดับสากล เนื่องจากสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน หากสถานศึกษาสามารถปรับตัวให้เข้ากับชุมชนได้ดี ย่อมส่งผลให้สถานศึกษาเป็นสิ่งที่มีความหมายของชุมชน ก่อให้เกิดความสนใจและการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยชุมชนมากขึ้นผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 289 ได้บัญญัติไว้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีสิทธิที่จะจัดการศึกษาอบรม และฝึกอาชีพตามความ เหมาะสมและความต้องการภายในท้องถิ่นนั้น และเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมของรัฐ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานและระบบการศึกษาของชาติ เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กร เอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล

ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนในมิติสิ่งแวดล้อมของการจัดการศึกษาควรคำนึง สถานศึกษามีหน้าที่พัฒนาคุณภาพประชากรให้มีความรู้ ความสามารถ มีเจตคติที่ดีตามจุดมุ่งหมายของ หลักสูตร สอดคล้องตามความต้องการของสังคม โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อสร้างคนที่มีความสามารถสูง มาพัฒนาสังคมในแต่ละด้านส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคคล โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าใจสังคม และสภาพแวดล้อม สถานศึกษาควรเป็นสังคมจำลองเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสืบทอด รักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไว้และสังคมสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยดีเสริมสร้าง ความเป็นเอกภาพของสังคม สถานศึกษาควรสร้างความสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียวกันให้เกิดขึ้นในสังคม ทั้งในด้านการใช้ภาษา การสร้างความสำนึกในท้องถิ่นและชุมชน เผยแพร่ความรู้ใหม่ สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการอย่างเป็นทางการเป็นที่ยอมรับของสังคม สถานศึกษาสามารถเผยแพร่ความรู้ใหม่ได้โดยการนำภูมิปัญญาในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ วิทยาการใหม่ๆ ให้แก่สังคม มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม สถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีความพร้อมทั้งด้าน บุคลากร สถานที่ อุปกรณ์ เป็นต้น จึงควรนำสิ่งเหล่านี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน และสังคม (ประยงค์ เนาบุตร, 2547, หน้า 32) แนวคิดสำคัญของการจัดการศึกษาอันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป คือ การจัดการศึกษาให้ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น และการให้องค์กรชุมชน และท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษาในกระบวนการจัดการศึกษา และแนวทางจัดการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษาเพื่อให้ตอบสนองต่อมิติด้านสิ่งแวดล้อมของการจัดการศึกษาในสภาพปัญหาของเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษา มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ชุมชนสามารถกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความพร้อมและความ ต้องการของแต่ละท้องถิ่น ปรับปรุงหลักสูตร ตำรา และอุปกรณ์การเรียน การสอนต่างๆ ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชน ควบคู่กับการปลูกฝังให้เกิดความภาคภูมิใจและรักท้องถิ่น และเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมสากล (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งบริบททางสังคมส่งผลต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา กระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ตลอดจนการบริการด้านต่างๆ ให้สอดคล้อง ตามบริบทด้านศาสนา วัฒนธรรม ค่านิยม และภาษาของประชาชนเพื่อเป็นทางเลือกของผู้เรียน ซึ่งมีความต้องการและความจำเป็นในการเรียนรู้ที่แตกต่าง และต้องจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานส่งผลให้การพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของทุกสถานศึกษา นอกจากต้องคำนึงถึงทุกมิติอย่างรอบด้านทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมแล้วยังต้องพัฒนาการศึกษาทั้งระบบเพื่อให้เป็นไปตามกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยให้มีมาตรฐานสูงมีคุณภาพในระดับสากลและมีชีวิตอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีความสุข โดยการศึกษาเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งระบบจะพิจารณา ปัจจัยนำเข้า (Input) และกระบวนการ (Process) เพื่อให้เกิดผลผลิต (Output) คือนักเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ

ที่สำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาในทันที ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ โดยมีแนวคิดในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในแต่ละปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา

1.1 หลักสูตร เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และปัญญา สามารถพึ่งตนเองและร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ หลักสูตรต้องมีลักษณะกว้าง ยืดหยุ่น และมีความเป็นสากลทัดเทียมมาตรฐานโลก มีเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อการเรียนรู้โลกปัจจุบันและอนาคต เนื้อหาเชื่อมโยงและต่อเนื่องกันทุกระดับ ทั้งด้านความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ศิลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เปิดโอกาสให้ชุมชนหรือสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดและพัฒนาหลักสูตร

1.2 ครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงผู้บริหารสถานศึกษา นับเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งที่รับผิดชอบจัดการศึกษาของชาติโดยตรง ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มี ทั้งความรู้และความสามารถและเทคนิควิธีในการปฏิบัติวิชาชีพที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้รับการพัฒนาให้มีคุณธรรมมีความสำนึกและมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ รวมทั้งต้องพัฒนาระดับวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมและผู้ประกอบอาชีพครู ต้องสามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. กระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน และการบริหารจัดการศึกษา

2.1 กระบวนการเรียนการสอน เป็นกระบวนการนำหลักสูตรสู่ชั้นเรียน ไปปฏิบัติจริงให้บรรลุผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ครูจะต้องดำเนินการให้ผู้เรียนได้พัฒนาให้เต็มตามศักยภาพมีความสมดุลทั้งร่างกาย ปัญญา จิตใจและสังคม กระบวนการจัดการเรียนการสอนต้องเน้นให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ และพัฒนาความรู้ได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตนเอง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการฝึกและปฏิบัติในสภาพจริงของการทำงาน มีการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับสังคมและการประยุกต์ใช้ มีการจัดกิจกรรมและกระบวนการให้ผู้เรียนได้ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินและสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ โดยไม่เน้นไปที่การทำซ้ำเพียงเนื้อหา

2.2 การบริหารและการจัดการศึกษา เป็นกระบวนการส่งเสริมสนับสนุนอำนวยความสะดวกให้การดำเนินงานการศึกษาในด้านต่างๆ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหาร การศึกษาจะต้องพัฒนาระบบการบริหารและการจัดการให้มีเอกภาพ ต้องกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยเน้น สถานศึกษาเป็นหลัก นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย รวมทั้งต้องพัฒนาระบบการวางแผนและให้มีแผนยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกันทุกระดับทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

3. ผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร คุณภาพการศึกษาของผู้เรียนต้องเป็นไปตามหลักสูตรโดยมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรม การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ผู้บริหารต้องส่งเสริมสนับสนุนทุกระดับกระบวนการในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามหลักสูตร

สรุป

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของสถานศึกษา ควรดำเนินการตามแนวทางการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 มิติ คือ (1) มิติเศรษฐกิจได้แก่การสร้างความสามารถในการแข่งขันบนพื้นฐานของทรัพยากร และความสามารถของตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้ในฐานะของโรงเรียนที่ต้องอยู่รอดและเติบโต (2) มิติทางสังคม ได้แก่ การสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการทางการศึกษาอย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมด้านสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่น ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ และ (3) มิติด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การสร้างความสามารถในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างองค์รวม การจัดการศึกษาในสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสลับซับซ้อน ควรส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดการศึกษามุ่งการพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างเกื้อกูลกัน นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาการศึกษาต้องพิจารณาเป็นระบบ ทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลผลิต ให้เป็นไปอย่างสมดุลและมีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ มั่นคงและยั่งยืนสู่การรักษามาตรฐานการจัดการศึกษาได้อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์และคณะ.(2553). *การวิจัยและพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมที่ยั่งยืนของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา*. วิทยานิพนธ์ วท.ด. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ประยงค์ เนาวบุตร. (2547). *ภารกิจ บทบาท และหน้าที่ของสถานศึกษา. เอกสาร ประกอบการสอนชุดวิชาการจัดการสถานศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พจนา เอื้องไพบูลย์. (2546). “การพัฒนาที่ยั่งยืน”. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 7(4), 41-45
- พระธรรมปิฎก. (2549). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ภาณี ชนาธิปกรณ์. (2548), พฤษภาคม – มิถุนายน). “การพัฒนาที่ยั่งยืน ความสมดุลของการพัฒนา”. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 40-42.
- สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2551). *คู่มือยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนสำหรับประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2551). *กรอบทิศทางการพัฒนาการศึกษา ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ที่สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2559) “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553” (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก www.mwit.ac.th/~person/01-Statutes/NationalEducation.pdf, 8 มีนาคม.
- อมรวารรณ ทิวถนอม. (2548). “ดัชนีชี้วัดการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย: มิติใหม่ของการพัฒนาประเทศ”. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 6(4), 49-54.

Daniella Tilbury. (2002). *Education and Sustainability: Responding to the Global Challenge*. Cambridge : International Union for Conservation of Nature and Natural Resources. Commission on Education and Communication, United Kingdom.

McNergney, R. F. & Herbert, J. M. (1998). *Foundations of Education*. (2nd ed.) Boston:

Porter, M. E. (2000). *Competitive Strategy: Technique for Analyzing Industries And Competitors, (1st Ed)*.
New York: Prentice-Hall.